
Delo varnostnikov v trgovinah in prodajalnah v času epidemije covid-19

VARSTVOSLOVJE
leto 2023
letn. 25
str. 1–19

Franc Pozderek, Žiga Božjak

Namen prispevka:

Namen prispevka je opraviti pregled dela varnostnikov v trgovinah in prodajalnah v času epidemije, predvsem z vidika ukrepanja zoper osebe, ki niso upoštevale ukrepa obveznega nošenja mask v zaprtih prostorih, ter nakazati na potrebne spremembe za zagotavljanje bolj strokovnega in učinkovitega dela v prihodnje.

Metode:

V teoretičnem delu sta bili uporabljeni deskriptivna metoda in analiza strokovne literature pravnih aktov s področja zasebnega varovanja in izobraževanja, s katerimi smo predstavili trenutno ureditev v Republiki Sloveniji. Analizirali smo odloke Vlade Republike Slovenije, ki so urejali nošenje zaščitnih mask in drugih zaščitnih sredstev ter pojasnili odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije o ustavni skladnosti analiziranih odlokov. V empiričnem delu smo izvedli anketiranje varnostnikov, ki so v času epidemije covid-19 izvajali naloge zasebnega varovanja v trgovinah in prodajalnah.

Ugotovitve:

Varnostniki so bili v času epidemije izpostavljeni številnim konfliktnim in neprijetnim dogodkom zaradi ukrepanja v primeru nenošenja mask v zaprtih prostorih. Zaradi oteženih razmer je kar tretjina razmišljala o prenehanju dela na področju zasebnega varovanja. Čeprav so menili, da so imeli dovolj kompetenc za komuniciranje v takšnih primerih, ocenjujemo, da bi lahko bili za to še bolj usposobljeni.

Omejitve/uporabnost raziskave:

Omejili smo se na ugotavljanje posledic epidemije na varnostnike, ki so v tem času svoje delo opravljali v trgovinah in prodajalnah.

Praktična uporabnost:

Ugotovitve prispevka bodo služile za sprejemanje ukrepov, ki bi v prihodnosti omejili posledice v podobnih primerih, kot je bila epidemija.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

Prispevek se ukvarja s pripravljenostjo zasebnovarnostnega osebja na izredne dogodke, čemur je treba posvetiti več pozornosti kot doslej.

Ključne besede: zasebno varovanje, nošenje mask, epidemija covid-19, ukrepi

in druga sredstva, odloki Vlade Republike Slovenije

UDK: 351.746.2:616-036.22

Wearing protective masks in shops and points of sale during a COVID-19 epidemic

Purpose:

The purpose of the article is to review the work of security guards in shops and stores during the epidemic, in particular from the point of view of taking action against persons who did not comply with the mandatory wearing of masks indoors, and to point to the changes needed to ensure more professional and effective work in the future.

Design/Methods/Approach:

In the theoretical part, a descriptive method and an analysis of expert literature of legal acts in the field of private security and education were used to present the current regulation in the Republic of Slovenia. We analysed the decrees of the Government of the Republic of Slovenia which regulated the wearing of protective masks and other protective equipment, and explained the decision of the Constitutional Court on the constitutional compatibility of the analysed decrees. In the empirical part, we conducted a survey of security guards who performed private security duties in shops and stores during the covid-19 epidemic.

Findings:

During the epidemic, security guards and women were exposed to a number of conflicts and unpleasant incidents due to taking action in case of not wearing masks in confined spaces. As a result of the difficult situation, as many as a third had considered leaving the private security sector. Although they felt that they had sufficient competence to communicate in such situations, we estimate that they could be even more qualified for it.

Research Limitations/Implications:

We focused on determining the consequences of the epidemic on security guards who at that time were performing their work in shops and stores.

Practical Implications:

The findings of the paper will be used to take measures that would limit the consequences in future cases similar to the epidemic.

Originality/Value:

The paper deals with the emergency preparedness of private security staff, which needs more attention than ever before.

Keywords: private security, wearing masks, the COVID-19 epidemic, measures and other means, decrees of the Government of the Republic of Slovenia

UDC: 351.746.2:616-036.22

1 UVOD

»Varovanje ljudi in premoženja je eno izmed zahtevnejših opravil varnostnikov pri zagotavljanju varnosti ljudi in premoženja na varovanem območju.« (Savski idr., 2017) Premoženje v samopostrežnih prodajalnah in trgovinah predstavljajo blago za prodajo, oprema, ki prodajo omogoča, ter gotovina in druga plačilna sredstva. Zagotavljanje varnosti ljudi pa razumemo kot varovanje zaposlenih, kupcev in vseh ostalih obiskovalcev. Od sedemdesetih let dalje raziskave kažejo, da policija ni več edina, ki skrbi za varnost ljudi in premoženja, temveč slednje izvajajo tudi druge državne in nedržavne institucije oz. subjekti (Wakefield in Button, 2014). Lastniki nakupovalnih središč, zabaviščnih parkov in drugih večjih komercialnih objektov pogosto uporabljajo zasebne varnostne službe, da bi uveljavljali svoje zakonite pravice do zagotavljanja varnosti in reda na svojih območjih (Abaza, 2001, citirano v Wakefield in Button, 2014; Caldeira, 1996, citirano v Wakefield in Button, 2014; Davis, 1998, citirano v Wakefield in Button, 2014; Shearing in Stenning 1983, citirano v Wakefield in Button, 2014). Zasebnovarnostno osebje torej s svojo prisotnostjo, obhodi in s pomočjo tehničnih sredstev skrbi za zagotavljanje javnega reda in reda na varovanem območju, preprečuje in odkriva kazniva dejanja, lahko pa tudi usmerja in pomaga osebam, ki se na varovanem območju zadržujejo (Čas in Božjak, 2023).

Ob izvajanju teh nalog pa se varnostno osebje dnevno srečuje s številnimi ljudmi različnih spolov, starosti, narodnosti, verskih prepričanj in drugih lastnosti, kar lahko zanje predstavlja velik izziv pri zakonitem, učinkovitem in strokovnem opravljanju svojega dela. Zlasti se je to izkazalo v času svetovne epidemije covid-19, ko je Vlada Republike Slovenije z odloki sprejemala ukrepe za preprečevanje širjenja omenjenega virusa. Spomnimo, da so ukrepi, kot sta nošenje mask in izpolnjevanje pogojev »prebolevnost, cepljenost, testiranost« (PCT), povzročali številna neodobranja ljudstva, kar je privedlo tudi do neupoštevanja teh ukrepov. S takšnim vedenjem pa so se soočali tudi varnostniki, ki so opravljali naloge zasebnega varovanja v trgovinah in samopostrežnih prodajalnah, bodisi na vhodu, ko so preverjali vstopne pogoje (maske in pogoj PCT), ali pa v notranjosti trgovine. Vlogo pri izvajanju ukrepov za preprečevanje okužbe so tako poleg drugih državnih organov, predvsem policije in deloma občinskega redarstva, prevzele tudi zasebnovarnostne družbe, čeprav jih vladni predstavniki praktično niso omenjali (Lobnikar idr., 2023). Tako se je tudi zasebnovarnostna dejavnost srečala z doslej neznanimi in težkimi okoliščinami, ob tem pa prejela premalo podpore, kar je zagotovo pustilo tudi nekaj posledic.

V nadaljevanju bomo opravili pregled normativne ureditve zasebnega varovanja, podrobneje bomo predstavili delo v samopostrežnih prodajalnah in trgovinah ter analizirali odloke vlade, ki so urejali nošenje mask v zaprtih prostorih. V empiričnem delu bomo analizirali rezultate ankete in v zaključku predstavili, kakšen vpliv je imela epidemija na zasebnovarnostno osebje in s katerimi ukrepi bi v prihodnosti izboljšali delovanje varnostnikov v izrednih razmerah.

2 **NORMATIVNA UREDITEV ZASEBNEGA VAROVANJA**

Zakon o zasebnem varovanju (»ZZasV-1«, 2011) opredeljuje zasebno varovanje kot gospodarsko dejavnost, namenjeno varovanju ljudi in premoženja, ki jo Republika Slovenija (RS) ureja v javnem interesu z namenom varovanja javnega reda, javne varnosti, varstva naročnikov, tretjih oseb in varnostnega osebja, ki neposredno opravlja dejavnost. Pravno formalno ureja in regulira zasebnovarnostno dejavnost tako, da ureja pravice in obveznosti gospodarskih družb, samostojnih podjetnikov posameznikov, državnih organov, zavodov, javnih agencij ter drugih pravnih in fizičnih oseb.

Pravne in fizične osebe, ki želijo izvajati dejavnost zasebnega varovanja, morajo pridobiti licence za posamezno obliko zasebnega varovanja, za kar morajo tudi izpolnjevati predpisane pogoje. V RS se tako lahko zasebno varovanje izvaja v osmih oblikah, kamor štejemo varovanje ljudi in premoženja, varovanje oseb, prevoz in varovanje gotovine ter drugih vrednostnih pošiljk, varovanje javnih zbiranj, varovanje prirediteljev v gostinskih lokalih, upravljanje z varnostno nadzornim centrom (VNC), načrtovanje sistemov tehničnega varovanja in izvajanje sistemov tehničnega varovanja (»ZZasV-1«, 2011).

Zasebnovarnostne družbe, poleg drugih subjektov, ki imajo na področju zagotavljanja varnosti pooblastila, ki so večja od pooblastil običajnih prebivalcev, uvrščamo v »pluralno policijsko družino«. V Sloveniji so to policisti, zasebni varnostniki, cariniki, pravosodni policisti, občinski redarji in detektivi, omeniti pa je treba tudi vojaško policijo in obveščevalno-varnostno službo MORS. Obstoj institucij razširjene policijske družine je pomemben za zagotavljanje večje javne varnosti, zmanjšanje kriminalitete, krepitev socialne pravičnosti ter varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin v demokratičnih družbah. To pomeni, da imajo tudi varnostniki od države podeljena »orodja«, s pomočjo katerih lahko učinkovito opravljajo svoje naloge. Te imenujemo ukrepi in druga sredstva in so po naravi zelo podobni policijskim pooblastilom (Božjak, 2023).

Varnostniki lahko ukrepajo na varovanem območju, če sta kršena javni red in mir ter če je kršen red na varovanem območju (Sotlar in Dvojmoč, 2021). Nekateri od teh ukrepov pa močno posegajo v človekove pravice in temeljne svoboščine, zato morajo biti uporabljeni v skladu z načeli zakonitosti, strokovnosti, sorazmernosti, načelom enakega obravnavanja občanov, načelom varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin, načelom humanosti itd. (Čas, 2007). Če je poseg v pravice posameznika nujen, se ta lahko izvede le v primeru, da se ohrani sorazmerje do njegovega namena in zelenega uspeha, izbrati pa je treba tisto sredstvo, ki osebam najmanj škoduje (Žaberl in Pozdrec, 2014). Dejstvo pa je, da je za zagotavljanje varnosti ljudi in premoženja, preprečevanje kriminalitete in druge naloge, ki jih opravljajo subjekti s pooblastili, treba poseči v določene človekove pravice in temeljne svoboščine. Bolj, kot je varovana dobrina pomembna, bolj invaziven poseg v te pravice je dopusten (Žaberl idr., 2017).

Ukrepi in druga sredstva so definirani in opredeljeni v »ZZasV-1« (2011), ki določa, da varnostnik sme:

- opozoriti osebo na okoliščine in ravnanje, ki pomeni ali bi pomenilo kršitev reda ali javnega reda na varovanem območju;

- osebi, ki s svojim ravnanjem krši red ali javni red na varovanem območju, ogroža premoženje, osebno varnost ali življenje ljudi, izreči ustno navodilo ali zahtevo, da s kršitvijo ali ogrožanjem takoj preneha ali da zapusti varovano območje;
- ugotoviti istovetnost osebe na varovanem območju, kadar je to potrebno za varnost ljudi in premoženja ali oseb, ki jih varuje, ali če tako določa red na varovanem območju;
- površinsko pregledati vrhinja oblačila, notranjost vozila, tovor in prtljago osebe na varovanem območju, če je to potrebno za varnost ljudi in premoženja ali za varnost osebe, ki jo varuje, ali če tako določa red na varovanem območju;
- preprečiti vstop na varovano območje, če oseba ne soglaša s površinskim pregledom, če pri površinskem pregledu najde nedovoljene predmete, če nasprotuje ugotavljanju njene istovetnosti ali istovetnosti ni mogoče ugotoviti, če ne upošteva reda na varovanem območju ali javnega reda ali če je to potrebno zaradi preprečitve neposrednega ogrožanja ljudi in premoženja na varovanem območju;
- za največ dve uri zadržati osebo do prihoda policije, če je bila zalotena v okoliščinah, ki kažejo na storitev uradno pregonljivega kaznivega dejanja, če je bila zalotena pri kršitvi reda ali javnega reda na varovanem območju in ne ravna v skladu z ukrepi varnostnika oziroma mu s silo ali grožnjo preprečuje izvedbo ukrepa, ali pa če oseba na varovanem območju ali pri izstopu z varovanega območja odkloni preverjanje istovetnosti ali te ni mogoče ugotoviti ali ne soglaša s površinskim pregledom vrhnjih oblačil, notranjosti vozila, tovora in prtljage;
- uporabiti fizično silo, če drugače ne more preprečiti osebi neupravičen vstop na varovano območje, odstraniti osebe z varovanega območja, če se tam neupravičeno zadržuje, preprečiti neposrednega ogrožanja ljudi ali premoženja, odvrniti istočasnega protipravnega napada na sebe ali osebo, ki jo varuje, ali zadržati osebe do prihoda policije;
- uporabiti sredstva za vklepanje ali vezanje, če s fizično silo ne more preprečiti neposrednega ogrožanja ljudi ali premoženja, odvrniti istočasnega protipravnega napada na sebe ali osebo, ki jo varuje, ali če s fizično silo ne more zadržati osebe do prihoda policije.

Med uporabo drugih sredstev »ZZasV-1« (2011) uvršča uporabo:

- plinskega razpršilca, ki ga varnostnik sme uporabiti le, če ne more drugače odvrniti od sebe istočasnega protipravnega napada,
- službenega psa, ki ga sme varnostnik uporabljati z namenom varovanja ljudi in premoženja na varovanem območju, da z vohom ali vidom zazna prisotnost oseb ali snovi,
- strelnega orožja, ki ga lahko varnostnik uporabi, če ne more drugače zavarovati življenja ljudi ali preprečiti neposrednega protipravnega napada, s katerim je ogroženo njegovo življenje ali življenje osebe, ki jo varuje.

2.1 Izobraževanje in usposabljanje zasebnovarnostnega osebja

Varnostniki imajo glede na program za pridobitev nacionalne poklicne kvalifikacije (NPK) varnostnik predvidenih 14 šolskih ur za vsebinski sklop komunikacij, od česar je 7 ur teorije in 7 ur praktičnega dela. Vsebinski sklop varovanje prodajnih mest pa zajema le 3 šolske ure teorije (»Odredba o določitvi programa strokovnega usposabljanja za varnostnika«, 2017). Iz tega izhaja, da ni mogoče pričakovati, da bodo varnostniki v tako kratkem času slišali dovolj ustreznih informacij in pridobili zadostne kompetence za izvajanje nalog zasebnega varovanja v prodajalnah na najvišji ravni. Program sicer vsebuje tudi nekaj vsebin, ki so povezane z delovanjem v času epidemije, vendar je bila epidemija covid-19 tako specifična, da se nanjo ni bilo mogoče pripraviti oz. ustrezno usposobiti v času programa usposabljanja (Sotlar in Dvojmoč, 2021).

Varnostno osebje se mora vsakih pet let udeležiti in uspešno opraviti tudi obdobjno izpopolnjevanje za varnostno osebje, ki traja osem šolskih ur in mu sledi pisni in ustni izpit. Znotraj tega obsega ur pa program ne predvideva vsebin, povezanih s komunikacijo in obvladovanjem konfliktov (»Odredba o določitvi programa obdobjnega strokovnega izpopolnjevanja za varnostno osebje«, 2022), kar bi lahko izboljšalo kakovost in učinkovitost varnostnega osebja pri opravljanju nalog v prodajalnah in tudi v drugih okoljih. Zasebnovarnostne družbe so dolžne najmanj enkrat letno varnostnemu osebju zagotoviti tudi interno strokovno izpopolnjevanje za različna področja dela, ki ga opravlja (»ZZasV-1«, 2011). V času epidemije so nekatere celo poskrbele za takšna izpopolnjevanja, katerih glavne vsebine so bile komuniciranje, obvladovanje konfliktov, preventiva, prilagojeni pristopi itd. (Sotlar in Dvojmoč, 2021). Ne glede na specifičnost epidemije covid-19 bi bilo smiselno takšne vsebine vključevati v programe izobraževanja, usposabljanja in izpopolnjevanja (tudi internega), z namenom preventive in ne le v času izrednih razmer. To bi pomenilo tudi, da bi se posodobila obstoječa in nastala nova strokovna gradiva s primernimi vsebinami. Zavedati se je treba, da lahko le posamezniki, ki so ustrezno teoretično in praktično usposobljeni, svoje naloge na področju zasebnega varovanja izvajajo zakonito, strokovno, uspešno in kakovostno (Čas in Božjak, 2022).

3 VAROVANJE TRGOVIN IN SAMOPOSTREŽNIH PRODAJALN

Številni domači avtorji so že pisali o varovanju v trgovinah, kjer so se predvsem osredotočali na naloge varovanja ljudi in premoženja ter preprečevanje in odkrivanje kaznivih dejanj, npr. tatvin ali velikih tatvin (Čas in Božjak, 2023; Čas in Juršnik, 2008; Maver, 2004; Savski idr., 2017; in drugi). Tudi tuji avtorji naslavljajo pomembnost dela zasebnovarnostnega osebja v trgovinah in samopostrežnih prodajalnah. Raziskave kažejo na to, da imajo pomembno vlogo pri preprečevanju incidentov, kot so tatvine, pretepi in podobno. Analiza zadovoljstva z varnostniki v nakupovalnih središčih v Južni Koreji in Združenem kraljestvu je pokazala, da si obiskovalci želijo večjo prisotnost varnostnega osebja, predvsem v nočnem oz. večernem času, saj se takrat počutijo manj varne (Kim idr., 2018).

Manj pa je raziskav ter znanstvene in strokovne literature na področju komuniciranja, obvladovanja konfliktov, ravnanja v izrednih dogodkih in

strokovne usposobljenosti za delo v trgovinah in prodajalnah. Več o teh vsebinah smo lahko zasledili šele po obdobju epidemije, ko je bil čas za nekakšno revizijo dela pristojnih organov za zagotavljanje varnosti v času epidemije (na primer raziskava, ki sta jo opravila Sotlar in Dvojmoč (2021)).

Ko govorimo o trgovinah in samopostrežnih prodajalnah, mislimo na živilske in neživilske trgovine, kioske, bencinske servise in večja nakupovalna središča (Čas in Božjak, 2023). Slednja so tako v tujini kot tudi v Sloveniji čedalje pogostejša in so nastala kot posledica razvoja potrošniške družbe. Zanje je značilna koncentracija trgovin, lokalov in storitev, vedno bolj pogosti pa so tudi zabavišni in kulturni oddelki, kar privabi veliko število ljudi. Ti ljudje, med katere štejemo tako obiskovalce kot zaposlene v trgovinah in nakupovalnih središčih, stopajo v številne medsebojne stike z večinoma nepoznanimi osebami, kar je sicer značilnost urbanih okolij (Tominc idr., 2016). Pomembno je poudariti, da se na majhnem prostoru dnevno zadržujejo ljudje iz različnih starostnih, etničnih, verskih, stanovskih in drugih skupin. Različne profile ljudi pa je treba obravnavati drugače. Mlajši obiskovalci (mladina) na primer bolj pozitivno ocenjujejo delo varnostnikov, če se do njih vedejo bolj prijateljsko, če so do njih manj strogi in če so zabavni, kar rezultira k večjemu spoštovanju varnostnika in njegovih navodil (Saarikkomäki in Lampela, 2022).

Trgovine in prodajalne so specifična okolja, kjer se varnostniki pogosto srečujejo s kršitvami reda in javnega reda na varovanem območju. Opravljena raziskava iz leta 2017 kaže na to, da kar polovica varnostnikov trdi, da se morajo med izmeno enkrat soočiti z dejanskimi ali potencialnimi kršitvami reda ali javnega reda, medtem ko se 16,6 % od njih s tovrstnimi težavami srečuje večkrat med izmeno. Varnostniki, kakor tudi njihovi nadrejeni (varnostni menedžerji) in nadzorniki, vidijo vlogo zasebnega varovanja usmerjeno predvsem v zagotavljanje reda in javnega reda, čeprav je oz. mora biti njihova vloga pogosto usmerjena tudi v druge storitve, kot je podajanje informacij obiskovalcem (Kim idr., 2017). Značilno je, da imajo nakupovalna središča v Sloveniji informacijske točke, kjer obiskovalci najpogosteje pridejo do potrebnih informacij, kar je verjetno eden od ključnih razlogov za takšno zaznavanje varnostnega osebja glede njihove vloge (Tominc idr., 2016).

Primer dobre prakse je delo varnostnikov v nakupovalnem središču v São Paolu, kjer poudarjajo t. i. »socialni pristop«. Ta izhaja iz dveh predpostavk, ki sta pomembni za razumevanje tega pristopa in zakaj je pomemben za delo varnostnikov v Braziliji in drugje. Prva je, da trgovine, prodajalne in nakupovalna središča predstavljajo okolja, ki so gostom prijazna in kjer se počutijo varno, ne glede na morebitne kršitve reda, javnega reda ali zakonov. Za to morajo skrbeti varnostniki s svojo stalno prisotnostjo in strokovnim delom. Druga predpostavka pa temelji na spoštljivem, humanem in gostoljubnem delu varnostnikov v odnosih z obiskovalci. To torej pomeni, da morajo biti varnostniki sposobni pri obiskovalcih ustvariti izjemen občutek varnosti, pomirjujoč občutek, ločen od tistega, ki ga zaznamujejo tradicionalni elementi sile in nadzora. Medtem ko si prizadevajo, da ohranijo trgovine, prodajalne in trgovske centre varne in urejene, morajo paziti tudi na samokontrolo ter da ne pokažejo znakov agresije, nepotrpežljivosti ali brezbriznosti (Durão idr., 2021).

Pri obravnavi kršiteljev pravil v času epidemije se je kot pozitiven izkazal tudi (policijski) pristop štirih E – Engage, Explain, Encourage, Enforce, ki je neke vrste prilagoditev tradicionalnega pristopa »*policing with consent*« (Hufnagel idr., 2023). Slednji pomeni, da posamezniki s policijo sodelujejo na podlagi razumevanja vloge policije in njene legitimnosti (Torrible, 2022). Pristop štirih E pa je mogoče prenesti tudi na področje zasebnega varovanja, kar bi pomenilo, da bi varnostniki (tudi v normalnih okoliščinah) stopali v stik z osebami z razumevanjem in zavedanjem njihovega pogleda na situacijo (*engage*), spoštljivo razložili navodila in zahteve (*explain*), spodbujali k razumnemu vedenju in upoštevanju pravil (*encourage*) in šele v zadnji in skrajni fazi, če bi bilo to potrebno, ukrepali strožje in sankcionirali kršitelje z uporabo ukrepov in drugih sredstev (*enforce*).

V času epidemije pa so morali varnostniki skrbeti tako za zagotavljanje reda in javnega reda, predvsem z ukrepanjem zoper osebe, ki niso upoštevale ukrepov nošenja mask v zaprtih prostorih, kakor tudi za informiranje obiskovalcev glede pravil, ki so se pogosto spreminjala. Med (potencialnimi) kršitelji so se pojavile tudi osebe, ki v normalnih razmerah navadno niso imele stika z varnostnim osebjem (Aden, 2023). Pri tem je bilo pomembno, da so varnostniki imeli dovolj znanja in kompetenc na področju komuniciranja, obvladovanja konfliktov, ravnanja v izrednih dogodkih ter specifičnosti dela v trgovinah in prodajalnah. Rezultati študije o delu varnostnega osebja v tem času kažejo na to, da varnostno osebje ni bilo ustrezno usposobljeno za delovanje v kriznih situacijah (Sotlar in Dvojmoč, 2021).

V naši raziskavi ugotavljamo, ali in v kolikšni meri so obiskovalci upoštevali ukrep nošenja maske v zaprtih prostorih in kako so se varnostniki s tem soočali ter kakšne so bile posledice epidemije na varnostno osebje.

4 ODLOKI VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ZAJEZITEV COVIDA-19

Republika Slovenija se je, tako kot druge države po svetu, znašla pred izzivom, kako obvladovati do zdaj neznan virus in kako zaščititi zdravje in življenja ljudi. Virus je, tudi zaradi svojih nejasnih lastnosti in mutacij (Nacionalni laboratorij za zdravje, okolje in hrano, 2021), povzročal težave v zdravstvu in terjal veliko življenj, mnogo ljudi pa priklenil na postelje v intenzivni negi. Premalo kadra, premalo kapacitet in opreme pa so bili problemi, s katerimi se je srečevalo naše zdravstvo, ki bi brez ustreznih ukrepov doživelo kolaps (Gabrovec, 2022). Vlada RS je bila zaradi tega primorana sprejeti začasne ukrepe za zmanjšanje tveganja okužbe in širjenja okužbe z virusom SARS-CoV-2 (covid-19).

Ustava Republike Slovenije (Ustava RS) narekuje, da je z zakonom mogoče predpisati način uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kadar tako določa ustava, ali če je to nujno zaradi same narave posamezne pravice ali svoboščine. Prav tako je mogoče te pravice začasno razveljaviti ali omejiti v vojnem ali izrednem stanju, vendar le v tem času in v takem obsegu, kot ga stanje zahteva (»Ustava Republike Slovenije (URS)«, 1991). V času izrednih razmer, kot je pandemija, se lahko začasno omejijo določene človekove pravice, če je tako določeno z Ustavo RS. Predpisovanje ukrepov, katerih namen je preprečitev in zajezitev nalezljive bolezni, se lahko izjemoma preda tudi izvršilni oblasti,

tj. Vladi RS, da vlada z odloki. Vendar pa mora biti v zakonu točno določen namen teh ukrepov, hkrati pa morajo biti z zakonom dovolj jasno in natančno opredeljeni načini, obseg in pogoji omejevanja svobode gibanja ter pravice do zbiranja in združevanja. Zakon o vladi določa, da vlada z odloki ureja posamezna vprašanja ali sprejema posamezne ukrepe, ki imajo splošen pomen, ter sprejema druge odločitve, za katere je z zakonom ali z uredbo določeno, da jih ureja vlada z odlokom (»Zakon o Vladi Republike Slovenije (ZVRS-UPB1)«, 2005). Vlada je ukrepe oz. odloke za nošenje mask v zaprtih prostorih sprejemala na podlagi drugega in tretjega odstavka 39. člena »Zakona o nalezljivih boleznih (ZNB-UPB1)« (2006), kar se je kasneje izkazalo za ustavno neskladje.

V času epidemije je Vlada RS s tremi različnimi odloki uredila obvezno nošenje mask v zaprtih prostorih. V času od 18. 4. 2020 do 30. 4. 2020 je to urejal »Odlok o začasni splošni prepovedi gibanja in zbiranja ljudi na javnih krajih, površinah in mestih v Republiki Sloveniji ter prepovedi gibanja izven občin« (2020). Predpisano je bilo, da je pri gibanju in zadrževanju na zaprtem javnem kraju, kjer se izvajajo storitve iz 3. člena tega odloka, ob upoštevanju ohranjanja varne razdalje do drugih oseb, obvezna uporaba zaščitne maske ali druge oblike zaščite ustnega in nosnega predela (šal, ruta ali podobna oblika zaščite, ki prekrije nos in usta). Ukrep je bil podaljšán do 18. 5. 2020 z novim odlokom, s katerim so bile spremenjene dejavnosti navedene v 3. členu obeh odlokov, vendar pa ni bilo bistvenih sprememb na področju nošenja mask v trgovinah in prodajalnah (»Odlok o začasni splošni prepovedi gibanja in zbiranja ljudi na javnih krajih, površinah in mestih v Republiki Sloveniji ter prepovedi gibanja izven občin«, 2020).

Zadnji odlok, ki je urejal nošenje mask, je bil v veljavi od 16. 12. 2020 do 15. 8. 2021. V tem obdobju je bil deležen številnih sprememb in dopolnitev, vendar je za nošenje mask veljalo, da je nošenje obvezno pri gibanju in zadrževanju v vseh zaprtih javnih krajih oziroma prostorih. Zaprt javni kraj oziroma prostor, najsi gre za stalen ali začasen objekt, je javni prostor, ki ga pokriva streha in ima zaprto več kot polovico površine pripadajočih sten oziroma stranic (ne glede na vrsto uporabljenega materiala), pri tem pa okna in vrata štejejo kot del zaprte površine. Kot zaprt javni kraj oziroma prostor se štejejo tudi vse oblike javnega potniškega prometa in žičniške naprave za prevoz oseb v zaprtih kabinah (»Odlok o začasnih ukrepih za zmanjševanje tveganja okužbe in širjenja okužbe z virusom SARS-CoV-2«, 2020). Med zaprte kraje uvrščamo tudi trgovine in prodajalne.

Varnostno osebje je torej v obdobjih med 18. 4. 2020 in 18. 5. 2020 ter med 16. 12. 2020 in 15. 8. 2021 skrbelo za to, da so zaposleni, kupci in obiskovalci v trgovinah nosili zaščitne maske. V primeru prvih dveh odlokov se je zaradi pomanjkanja zaščitnih mask dovoljevala tudi uporaba drugih prirodnih sredstev za zmanjševanje prenosa virusa, in sicer uporaba šalov, rut ali drugih sredstev, s katerimi se zakrijejo usta in nos. Maske in druga zaščitna sredstva so morali ljudje nositi v skladu s priporočili Nacionalnega inštituta za javno zdravje (NIJZ). Maske je bilo treba nositi tako, da so pokrivala usta in nos (Nacionalni inštitut za javno zdravje, 2023).

Varnostniki so tako zaradi zagotavljanja javnega reda in reda na varovanem območju lahko opozarjali osebe na (pravilno) nošenje mask ali drugih sredstev,

izdajali ustne odredbe, na varovanem območju preprečili vstop osebam, ki niso izpolnjevale pogoja nošenja zaščitne maske, odstranili osebe z varovanega območja, če so se tam zadrževale brez maske, in zadržali osebe do prihoda policije, če niso upoštevale zakonitega ukrepa varnostnika.

Na tem mestu pa si lahko zastavimo vprašanje, ali je smiselno, da varnostnik zaradi nenošenja maske v trgovini poseže po bolj invazivnih ukrepih in morebiti celo osebi omeji svobodo gibanja do prihoda policije (ukrep zadržanja). Zagotovo takšnega početja ne moremo enačiti s početjem nekoga, ki z orožjem ogroža telesno celovitost in življenja ljudi na varovanem območju, vendar tudi nenošenje maske lahko posredno ali neposredno ogrozi to pravno dobrino. Čeprav nenošenje maske samo po sebi ne predstavlja hude kršitve reda in javnega reda na varovanem območju, pa lahko oseba s takšnim početjem še vedno povzroči (hude) negativne posledice (okužba oseb z zapletenim potekom zdravljenja). Varnostniki v trgovinah pa so se dnevno srečevali z osebami, ki so nošenju maske in drugih zaščitnih sredstev nasprotovali ali jo/jih nosile nepravilno. To potrjuje tudi raziskava iz leta 2021, v kateri so avtorji ugotovili, da kar 47,6 % oseb, vključenih v raziskavo, ni upoštevalo ukrepa nošenja zaščitnih mask ali pa so jih nosili nepravilno (Kostanjevec idr., 2021). Varnostno osebje je tako v večini takšne osebe na njihovo početje le opozarjalo in izrekalo ustne odredbe, v nekaterih primerih pa so posegali tudi po drugih ukrepih, s katerimi so intenzivno posegli v človekove pravice in temeljne svoboščine.

Varnostni menedžerji nekaterih zasebnovarnostnih služb so ocenili, da so varnostniki dobro opravljali svoje naloge in korektno izvajali ukrepe. So pa izpostavili specifičnost okoliščin epidemije, ki je vplivala na delovanje vseh zaposlenih v zasebnovarnostni družbi. Predvsem so se soočali s težavami zaradi nenehnega spreminjanja vladnih odlokov, zaradi katerih je bilo treba prilagoditi tudi ukrepe, ki pa so jih po zmožnostih tudi sproti prilagajali in usklajevali (Sotlar in Dvojmoč, 2021).

Ustavno sodišče RS je šele po koncu epidemije z odločbo z dne 2. 6. 2022 ugotovilo, da so bili odloki Vlade RS v neskladju z Ustavo RS (Ustavno sodišče RS, 2022). Varnostniki so torej v času veljavnosti odlokov sicer imeli zakonsko podlago za izvedbo ukrepov zoper kršitelje javnega reda na varovanem območju glede nošenja zaščitnih mask. Vendar pa bi zaradi naknadno ugotovljene ustavne neskladnosti imele osebe v postopku možnost pritožbe in na voljo pravna sredstva za odpravo kršitev, ki so zanje imele negativne posledice. Ker pa ima odločitev US učinek razveljavitve, ni možno poseganje v tista pravnomočno (oziroma neizpodbojno) urejena pravna razmerja, kjer stranka v konkretnem postopku ni izkoristila pravnih sredstev oziroma jih je izkoristila neuspešno in nato ni izčrpala še izrednih pravnih sredstev oziroma ustavne pritožbe (Nerad, 2011). To seveda velja, če trgovine nošenja mask niso uredile z redom na varovanem območju in so varnostniki ukrepe izvajali na podlagi kršitve javnega reda, ki je takrat veljal s sprejetimi ukrepi oz. odloki.

5 ANALIZA REZULTATOV ANKETE

V času od 14. 6. 2022 do 31. 12. 2022 je bilo izvedeno anketiranje varnostnega osebja, natančneje varnostnikov in varnostnic, ki so v času epidemije delovali v trgovinah in prodajalnah. Anketo smo izvedli s spletnim orodjem 1KA na način, da smo povezavo do ankete poslali zasebnovarnostnim družbam, ki so anketo preposlale zaposlenim, ki so v času epidemije opravljali delo v trgovinah in prodajalnah. Zaradi slabšega odziva smo anketo izvedli tudi v živo v pisni obliki tako, da so jo izpolnili kandidati številnih obdobjih izpopolnjevanj za varnostno osebje. Eden od avtorjev članka jim je predstavil namen ankete in jo razdelil le tistim, ki so opravljali delo v trgovinah in prodajalnah. Rezultate pa so avtorji zaradi lažje obdelave podatkov naknadno vnesli v orodje 1KA. Sodelovanje v anketi je bilo prostovoljne narave, anketirancem ni bila ponujena nobena nagrada, zato se vsi za izpolnjevanje niso odločili. Anketa je bila sestavljena iz 3 vsebinskih sklopov, in sicer demografskih podatkov, uporabe ukrepov in mnenja o različnih vidikih in situacijah dela zasebnovarnostnega osebja v času epidemije.

Anketo je v celoti izpolnilo 60 oseb, od tega 39 moških in 21 žensk. Večina anketirancev je bila starih med 41 let in 60 let (60,0 %). Samo trije so imeli končano le osnovno šolo, 57 anketirancev pa je zaključilo vsaj srednjo šolo. Podatek je nekoliko presenetljiv, saj je pogoj za pridobitev certifikata NPK varnostnik dovolj že končana osnovna šola (NRP, National Reference Point, Nacionalno informacijsko središče, 2017). Večina anketirancev (30,0 %) opravlja naloge zasebnega varovanja v osrednjeslovenski regiji (tabela 1).

		Frekvenca	Odstotek
Spol	Moški	39	65,0 %
	Ženski	21	35,0 %
Starostna skupina	18–40 let	22	36,7 %
	41–60 let	36	60,0 %
	61 let ali več	2	3,3 %
Dosežena formalna izobrazba	Manj kot srednja šola	3	5,0 %
	Srednja šola ali več	57	95,0 %
Regija opravljanja nalog zasebnega varovanja	Osrednjeslovenska	18	30,0 %
	Gorenjska	6	10,0 %
	Goriška	3	5,0 %
	Obalno-kraška	2	3,3 %
	Primorsko-notranjska	2	3,3 %
	Jugovzhodna Slovenija	3	5,0 %
	Zasavska	0	0,0 %
	Posavska	1	1,7 %
	Savinjska	6	10,0 %
	Koroška	2	3,3 %
	Podravska	11	18,3 %
Pomurska	6	10,0 %	

Tabela 1:
Demografske značilnosti vzorca

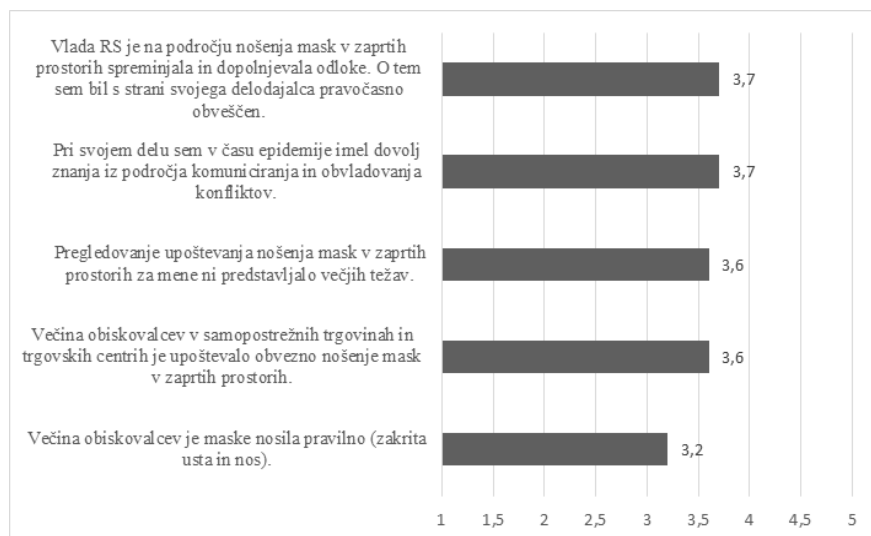
V drugem sklopu so anketiranci s pomočjo Likertove lestvice označili stopnjo strinjanja z naslednjimi trditvami (pri čemer je 1 pomenilo »sploh se ne strinjam«, 2 »se ne strinjam«, 3 »niti se ne strinjam«, 4 »se strinjam«, 5 pa »popolnoma se strinjam«):

1. Večina obiskovalcev v samopostrežnih trgovinah in trgovskih centrih je upoštevala obvezno nošenje mask v zaprtih prostorih.
2. Večina obiskovalcev je maske nosila pravilno (zakrita usta in nos).
3. Pregledovanje upoštevanja nošenja mask v zaprtih prostorih za mene ni predstavljalo večjih težav.
4. Pri svojem delu sem v času epidemije imel dovolj znanja s področja komuniciranja in obvladovanja konfliktov.
5. Vlada RS je na področju nošenja mask v zaprtih prostorih spreminjala in dopolnjevala odloke. O tem sem bil s strani svojega delodajalca pravočasno obveščen.

Tabela 2:
Opisne
statistike

	Aritmetična sredina	Mediana	Modus	Standardni odklon
Večina obiskovalcev v samopostrežnih trgovinah in trgovskih centrih je upoštevala obvezno nošenje mask v zaprtih prostorih.	3,62	4,00	4	0,993
Večina obiskovalcev je maske nosila pravilno (zakrita usta in nos).	3,18	3,00	4	0,948
Pregledovanje upoštevanja nošenja mask v zaprtih prostorih za mene ni predstavljalo večjih težav.	3,58	4,00	4	1,030
Pri svojem delu sem v času epidemije imel dovolj znanja s področja komuniciranja in obvladovanja konfliktov.	3,72	4,00	4	0,976
Vlada RS je na področju nošenja mask v zaprtih prostorih spreminjala in dopolnjevala odloke. O tem sem bil s strani svojega delodajalca pravočasno obveščen.	3,67	4,00	4	0,986

Anketiranci se najbolj strinjajo s trditvami: »Pri svojem delu sem v času epidemije imel dovolj znanja s področja komuniciranja in obvladovanja konfliktov.« ($AS = 3,72$; $SO = 0,976$), »Vlada RS je na področju nošenja mask v zaprtih prostorih spreminjala in dopolnjevala odloke. O tem sem bil s strani svojega delodajalca pravočasno obveščen.« ($AS = 3,67$; $SO = 0,986$), »Večina obiskovalcev v samopostrežnih trgovinah in trgovskih centrih je upoštevala obvezno nošenje mask v zaprtih prostorih.« ($AS = 3,62$; $SO = 0,993$) in »Pregledovanje upoštevanja nošenja mask v zaprtih prostorih za mene ni predstavljalo večjih težav.« ($AS = 3,58$; $SO = 1,030$). Najmanj pa se strinjajo s trditvijo: »Večina obiskovalcev je maske nosila pravilno (zakrita usta in nos).« ($AS = 3,18$; $SO = 0,948$). Mediane se gibljejo med 3,0 in 4,0, kar pomeni, da je polovica anketirancev izbrala odgovor 3 ali 4 ali manj, polovica pa 3 ali 4 in več. Modusi znašajo povsod 4, kar pomeni, da je bil najpogosteje izbran odgovor 4.

Graf 1: Stopnja strinjanja s trditvami

Z grafa 1 je razvidno, da anketiranci menijo, da v povprečju varnostniki niso imeli pretiranih težav pri opravljanju svojega dela v trgovinah v času epidemije, saj menijo, da so imeli dovolj znanja s področja komuniciranja in obvladovanja konfliktov, prav tako pa je večina obiskovalcev (pravilno) nosila zaščitno masko. Prav tako so bili o spremembah ukrepov relativno pravočasno obveščeni.

Sledilo je vprašanje o pogostosti izvajanja ukrepov. Anketiranci so s pomočjo odgovorov: nikoli, 1–5, 6–10, 10–15 in 15 ali več odgovarjali, kako pogosto so izvedli določen ukrep.

	Nikoli	1–5	6–10	10–15	15 ali več
Opozorilo	3	15	5	7	30
	5,0 %	25,0 %	8,3 %	11,7 %	50,0 %
Ustna odredba	21	16	5	5	13
	35,0 %	26,7 %	8,3 %	8,3 %	21,7 %
Ugotavljanje istovetnosti	37	12	0	2	9
	61,7 %	20,0 %	0,0 %	3,3 %	15,0 %
Površinski pregled	52	5	0	0	3
	86,7 %	8,3 %	0,0 %	0,0 %	5,0 %
Preprečitev vstopa na varovano območje	36	17	3	1	3
	60,0 %	28,3 %	5,0 %	1,7 %	5,0 %
Zadržanje osebe	50	9	0	0	1
	83,3 %	15,0 %	0,0 %	0,0 %	1,7 %
Uporaba fizične sile	56	4	0	0	0
	93,3 %	6,7 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Uporaba sredstev za vklepanje in vezanje	59	1	0	0	0
	98,3 %	1,7 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %

Tabela 3: Pogostost izvajanja ukrepov

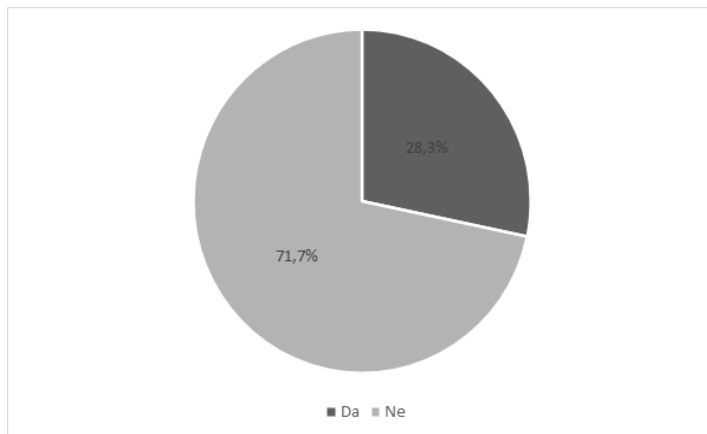
Če upoštevamo, da se varnostno osebje pri delu ravna po načelu sorazmernosti, potem je logično, da so varnostniki najbolj pogosto uporabljali najmilejša ukrepa opozorilo in ustna odredba, temu sledita ugotavljanje istovetnosti in preprečitev vstopa na varovano območje. Devet anketirancev navaja, da so vsaj enkrat, vendar ne več kot petkrat tudi zadržali osebo, en anketiranec pa navaja, da je to storil celo več kot 15-krat. Fizično silo so uporabili štirje, in sicer vsaj enkrat in največ petkrat, ena oseba pa tudi sredstva za vezanje in vklepanje (tabela 3).

Anketiranci so po lastni oceni najpogosteje uporabili ukrepe varnostnika proti osebam iz starostne skupine 31–50 let (54,2 %) in proti moškim (83,1 %).

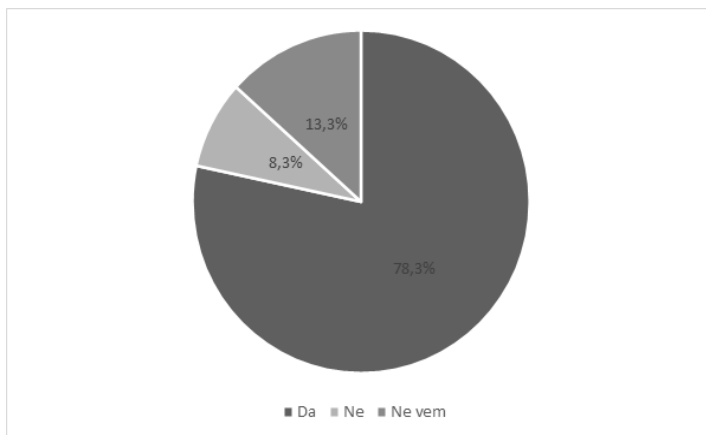
Deset anketirancev je odgovorilo, da je zaradi neupoštevanja nošenja mask na varovanem območju morala posredovati policija. V primeru omenjenih anketirancev je policija posredovala v povprečju 3,5-krat, s standardnim odklonom 3,45-krat.

28,3 % anketirancev je na vprašanje, ali so zaradi težjih pogojev dela razmišljali o prekinitvi delovnega razmerja oz. opustitvi dela v zasebnem varovanju, odgovorila pritrdilno (graf 2). Čeprav so vsa vprašanja v anketi povezana z delom v trgovinah v času epidemije in obveznega nošenja mask, obstaja možnost, da so v vzorec zajete tudi osebe, ki so o menjavi razmišljali zaradi drugih razlogov.

Graf 2:
Odstotek
anketirancev,
ki so
razmišljali
o prekinitvi
delovnega
razmerja

Glede na odgovore varnostnikov in varnostnic so imele trgovine in prodajalne nošenje mask urejeno tudi z redom na varovanem območju, kar pomeni, da so lahko ukrepe zoper tiste, ki mask niso nosili ali so jih nosili neskladno s priporočili, izvajali na podlagi kršitve reda na varovanem območju. Kar 78,3 % anketirancev pravi, da ima naročnik storitev varovanja (trgovina) obvezno nošenje maske urejeno tudi v redu varovanega območja, ki ga varujejo (graf 3).

Graf 3: Nošenje mask, urejeno z redom na varovanem območju

6 ZAKLJUČEK

Zasebno varovanje že dolgo ne predstavlja več zgolj zagotavljanja nadstandardne varnosti, ki je država ne zagotavlja, temveč je zasebnovarnostno osebje prisotno v našem vsakdanjem življenju. Med naloge zasebnovarnostnega osebja sodijo varovanje kritične infrastrukture, javna zbiranja, varovanje in prevoz gotovine ter drugih vrednostnih pošiljk, prav tako pa izvajajo tudi druge naloge, skladno z Zakonom o zasebnem varovanju. V času epidemije so poleg svojih splošnih nalog opravljali tudi naloge in izvajali ukrepe, s katerimi so preprečevali širjenje okužbe s covidom-19. Pri tem so se znašli v številnih prej neznanih okoliščinah in situacijah, kjer je bilo treba imeti sposobnost komuniciranja, obvladovanja konfliktov in reagiranja v izrednih dogodkih. V raziskavi smo ugotavljali, kako so se s tem soočali, katere ukrepe so izvajali in v kolikšni meri ter kako je to vplivalo na njihovo delo.

Zanimiv in pomemben podatek je, da je kar tretjina zaposlenih razmišljala o prekinitvi delovnega razmerja in izstopu iz zasebnovarnostne dejavnosti, predvsem zaradi oteženih razmer v tistem času. Iz ankete je razvidno, da so nekateri varnostniki izvajali malo ukrepov ter da niso imeli veliko dela z obravnavanjem kršiteljev ukrepa nošenja mask v zaprtih prostorih. Večinoma so zgolj opozarjali in izrekli ustne odredbe, nekateri pa so morali večkrat uporabiti tudi hujše ukrepe. Kljub omejenemu številu ur, namenjenim komunikaciji in obvladovanju konfliktov v programu usposabljanja, varnostniki menijo, da so imeli dovolj znanja in kompetenc za mirno reševanje nastalih situacij zaradi pogoja nošenja mask. Povprečna ocena pa bi po našem mnenju lahko bila še višja, če bi v prihodnosti temu posvečali več pozornosti.

Iz tega izhajajo predlogi za spremembe na tem področju. V program usposabljanja pridobitve NPK za varnostnike ne želimo posegati s spremembami vsebin, povezanimi s komunikacijami in z obvladovanjem konfliktov, kljub temu pa menimo, da bi bilo treba takšne vsebine dodati v program obdobjnega izpopolnjevanja za varnostno osebje. Ob tem bi se lahko izdelalo tudi gradivo,

ki bi ga varnostni menedžerji in drugi lahko uporabili pri izvedbi letnih internih izpopolnjevanj. Vsebine, ki bi jih morali zajemati programi in strokovna gradiva za (interna) izpopolnjevanja, morajo biti primerne za razvoj spretnosti varnostnikov na področju odločanja, empatije, vzpostavljanja odnosov in samokontrole. Takšne vsebine je namreč vključevalo usposabljanje policistov v Združenih državah Amerike, kar se je izkazalo za pozitivno (National Institute of Justice, Crime Solutions, n. d.). Spoznavanje teh vsebin bi lahko pokazalo boljše odnose in vedenje varnostnega osebja, dolgoročno pa bi se izboljšalo tudi dojemanje zasebnega varovanja s strani javnosti. Zaupanje javnosti, ki se doseže s pravičnim delom (tako, da se upoštevajo načela varnostnikov) v običajnih časih, je ključnega pomena v času krize (Nix idr., 2020).

Ukrepanje in nadzor nad nalezljivo boleznijo je treba zagotoviti na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni, saj v primeru neučinkovitega ukrepanja nastanejo razmere, ki lahko privedejo do gospodarske, socialne in politične nestabilnosti v svetu (Svicevic, 2020). Pri tem igra pomembno vlogo tudi zasebnovarnostna dejavnost. Sotlar in Dvojmoč (2021) sta na primer opozorila na vključevanje predstavnikov zasebnovarnostnih podjetij v krizne štabe ali celo v sektor kritične infrastrukture in sistem brezplačne oskrbe z zaščitnimi sredstvi. Z navedenim se v članku sicer nismo ukvarjali, saj je bil naš poudarek predvsem na varnostnikih v »prvi bojni liniji« in njihova usposobljenost za delo v trgovinah in samopostrežnih prodajalnah, predvsem z vidika komuniciranja in obvladovanja konfliktov.

Poklic varnostnika na trgu dela in v splošni javnosti ne velja za spoštovan in ugleden poklic, kar je posledica dela in razvoja te panoge v preteklosti, pa tudi zaradi narave dela. Ob tem velja omeniti, da je bilo varnostno osebje v času epidemije na težki preizkušnji, ko so se za, glede na povprečje, slabe plače, izpostavljali ne le covidu-19, temveč tudi nestrpnim, jeznim in podobnim ljudem. Za to jim moramo biti hvaležni, v prihodnosti pa bo treba poskrbeti za izboljšanje stanja v zasebnem varovanju, kar bo vodilo tudi v večje zadovoljstvo zaposlenih in posledično bolj kakovostno opravljene storitve, s čimer se bo mogoče izogniti neželenim situacijam, kot smo jim bili priča v času epidemije.

UPORABLJENI VIRI

- Aden, H. (2023). Policing the COVID-19 pandemic in Germany: Challenges and learnings for future crises. V M. Den Boer, E. Bervoets in L. Hak (ur.), *Plural policing, security and COVID crisis: Comparative European perspectives* (str. 139–160). Palgrave Macmillan.
- Božjak, Ž. (2023). Nadzor nad zasebnim varovanjem – Od fragmentarnega k celovitemu. V K. Vatovec (ur.), 10. *Mednarodna doktorska znanstveno-raziskovalna konferenca: Zbornik prispevkov* (str. 100–109). Nova univerza.
- Čas, T. (2007). *Zasebno varovanje za uporabnike varnostnih storitev*. Atelje Kresnik.
- Čas, T. in Božjak, Ž. (2022). Strategic and developmental view of private protection in the Republic of Slovenia with emphasis on private security. *European Perspectives – International Scientific Journal on European Perspectives*, 13(2), 69–99. <https://www.europeanperspectives.org/storage/198/EPs05-Oct22-Private-Security-%C4%8Cas-Bo%C5%BEjak.pdf>

- Čas, T. in Božjak, Ž. (ur.). (2023). *Usposabljanje za pridobitev nacionalne poklicne kvalifikacije varnostnik*. Čas – Zasebna šola za varnostno izobraževanje.
- Čas, T. in Juršnik, A. (2008). Vloga varnostnikov pri preprečevanju tatvin v samopostrežnih in drugih trgovinah. V J. Šifrer (ur.), *Javna in zasebna varnost: Zbornik prispevkov: 9. Slovenski dnevi varstvoslovja*. Fakulteta za varnostne vede. <https://www.fvv.um.si/dv2008/zbornik/clanki/Cas-Jursnik.pdf>
- Durão, S., Robb Larkins, E., Fischmann, C. A. (2021). Securing the mall: Daily hospitality security practices in São Paulo. *Lua Nova: Revista de Cultura e Política*, (114), 137–174. <https://doi.org/10.1590/0102-137174/114>
- Gabrovec, B. (2022). Slovenski sistem javnega zdravstva v času epidemije. V B. Gabrovec, I. Eržen, A. Trop Skaza, M. Fafangel, M. Vrdelja in Š. Selak (ur.), *Javno zdravje in COVID-19 2022: Zbornik povzetkov in recenziranih prispevkov: 2. znanstvena in strokovna konferenca: Ljubljana, 5. Oktober 2022* (str. 79–86). Nacionalni inštitut za javno zdravje.
- Hufnagel, S., Fortson, R., Walker, C. in O'Neill, M. (2023). Policing by consent in a pandemic: Security governance and policing of COVID-19 in the United Kingdom. V M. Den Boer, E. Bervoets in L. Hak (ur.), *Plural policing, security and COVID crisis: Comparative European perspectives* (str. 161–197). Palgrave Macmillan.
- Kim, H., Button, M. in Lee, J. (2018). Public perceptions of private security in shopping malls: A comparison of the United Kingdom and South Korea. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 53, 89–100. <https://doi.org/10.1016/j.ijlcrj.2018.03.010>
- Kim, H., Lee, J. in Sotlar, A. (2017). A comparative study of the role of private security officers at multipurpose facilities in England and Wales, South Korea and Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 68(4), 437–454. https://www.policija.si/images/stories/Publications/JCIC/PDF/2017/04/JCIC2017-04-HyunhoKim_AComperativeStudy.pdf
- Kostanjevec, K., Rupnik, V., Slemenšek, S. in Školaris, L. (2021). Problematika nepravilne uporabe zaščitnih mask – Zajem stanja v povezavi z epidemijo covida-19 v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 23(2), 121–144. https://www.fvv.um.si/rv/arhiv/2021-2/01_Kostanjevec_et_al_2021_2.pdf
- Lobnikar, B., Christián, L., Balla, J., Kalmar, Á., Cajner Mraović, I., Borovec, K. in Sotlar, A. (2023). Police and other plural policing institutions in Central and Eastern Europe facing COVID-19 pandemic. V M. Den Boer, E. Bervoets in L. Hak (ur.), *Plural policing, security and COVID crisis: Comparative European perspectives* (str. 107–138). Palgrave Macmillan.
- Maver, D. (2004). *Kriminalistika*. Uradni list Republike Slovenije.
- Nacionalni inštitut za javno zdravje. (3. 4. 2023). *Priporočila za zaščito zdravja v sezoni okužb dihal*. <https://nijz.si/nalezljive-bolezni/priporocila-za-zascito-zdravja-v-sezoni-okuzb-dihal/>
- Nacionalni laboratorij za zdravje, okolje in hrano. (17. 12. 2021). *Virus in mutacije*. <https://www.nlzoh.si/objave/virus-in-mutacije/>
- National Institute of Justice, Crime Solutions. (n. d.). *Program profile: Tact, tactics, and trust (T3) training program*. <https://crimesolutions.ojp.gov/ratedprograms/732#pd>

- Nerad, S. (2011). Odprava podzakonskega predpisa. V L. Šturm (ur.), *Komentar Ustave Republike Slovenije – dopolnitev A*. <https://e-kurs.si/komentar/odprava-podzakonskega-predpisa-2/>
- Nix, J., Ivanov, S. in Pickett, J. (2020). What does the public want police to do during pandemics? A national experiment. *Criminology & Public Policy*, 20(3), 545–571. <https://doi.org/10.1111/1745-9133.12535>
- NRP, Nacionalni Reference Point, Nacionalno informacijsko središče. (22. 5. 2017). Katalog. <https://www.nrpslo.org/Pregled-NPKja?data=4408-258-1-2>
- Odlok o začasni splošni prepovedi gibanja in zbiranja ljudi na javnih krajih, površinah in mestih v Republiki Sloveniji ter prepovedi gibanja izven občin. (2020). *Uradni list RS*, (52/20, 58/20, 60/20).
- Odlok o začasnih ukrepih za zmanjševanje tveganja okužbe in širjenja okužbe z virusom SARS-CoV-2. (2020, 2021). *Uradni list RS*, (188/20, 193/20, 198/20, 2/21, 5/21, 9/21, 12/21, 15/21, 20/21, 25/21, 27/21, 30/21, 35/21, 40/21, 43/21, 47/21, 55/21, 60/21, 63/21, 66/21, 69/21, 73/21, 79/21, 85/21, 89/21, 93/21, 96/21, 101/21, 104/21, 109/21, 114/21, 120/21, 124/21, 126/21).
- Odredba o določitvi programa obdobjnega strokovnega izpopolnjevanja za varnostno osebje. (2022). *Uradni list RS*, (17/22).
- Odredba o določitvi programa strokovnega usposabljanja za varnostnika. (2017). *Uradni list RS*, (59/17).
- Saarikkomäki, E. in Lampela, P. (2022). Improving private security–youth relations in quasi-public spaces: Control, care, cooperation. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 46(1), 15–30. <https://doi.org/10.1080/01924036.2021.1899000>
- Savski, S., Rozman, J., Velički, D., Polutnik, B. in Hartman, J. (2017). *Varovanje ljudi in premoženja: Učbenik za izobraževanje program Tehnik varovanja*. Zbornica za razvoj slovenskega zasebnega varovanja.
- Sotlar, A. in Dvojmoč, M. (2021). Zasebno varovanje in korporativna varnost v času epidemije covid-19 v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 72(1), 79–90. https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2021/01/RKK2021-01_AndrejSotlar_ZasebnoVarovanjeInKorporativnaVarnost.pdf
- Svicevic, M. (2020). Re-assessing the (continued) need for UN Security Council authorisation of regional enforcement action: The African Union twenty years on. *South African Yearbook of International Law*, 45(1), 1–32. <https://doi.org/10.25159/2521-2583/7657>
- Tominc, B., Dvojmoč, M. in Sotlar, A. (2016). Zasebno varovanje kot nadzorovalec privatiziranih urbanih prostorov: Študija primera nakupovalnega središča v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 18(1), 49–64. https://www.fvv.um.si/rv/arhiv/2016-1/03_Tominc_Dvojmoč_Sotlar_rV_2016_1.pdf
- Torrible, C. (2022). Trust in the police and policing by consent in turbulent times. *Safer Communities*, 21(3), 171–183. <https://doi.org/10.1108/SC-08-2021-0036>
- Ustava Republike Slovenije (URS). (1991, 1997, 2000, 2003, 2004, 2006, 2013, 2016, 2021). *Uradni list RS*, (33/91-I, 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13, 75/16, 92/21).
- Ustavno sodišče RS. (2022). Odločba št. U-I-132/21-25 z dne 2. 6. 2022. <https://www.us-rs.si/wp-content/uploads/2022/06/U-I-132-21-Odlocba.pdf>

- Wakefield, A. in Button, M. (2014). Private policing in public spaces. V M. D. Reisig in R. J. Kane (ur.), *The Oxford handbook of police and policing* (str. 571–588). Oxford University Press.
- Zakon o nalezljivih boleznih (ZNB-UPB1). (2006, 2020, 2021, 2022). *Uradni list RS*, (33/06, 49/20, 142/20, 175/20, 15/21, 82/21, 178/21, 125/22).
- Zakon o Vladi Republike Slovenije (ZVRS-UPB1). (2005, 2008, 2010, 2012, 2013, 2014, 2017, 2022). *Uradni list RS*, (24/05, 109/08, 38/10, 8/12, 21/13, 47/13, 65/14, 55/17, 163/22).
- Zakon o zasebnem varovanju (ZZasV-1). (2011). *Uradni list RS*, (17/11).
- Žaberl, M. in Pozderek, F. (2014). Policijska diskrecija ali policijski taktični preudarek (primer policijsko pravne ureditve v Republiki Sloveniji). V B. Flander, I. Areh in M. Modic (ur.), *Zbornik prispevkov: 15. Slovenski dnevi varstvoslovja*. Fakulteta za varnostne vede. <http://www.fvv.uni-mb.si/dv2014/zbornik/Zaberl.pdf>
- Žaberl, M., Pozderek, F. in Oberman, I. (2017). Preprečevanje nevarnosti kot podlaga za izvajanje varnostnih pooblastil. *Varstvoslovje*, 19(3), 273–292. https://www.fvv.um.si/rv/arhiv/2017-3/05_Zaberl_et_al_rV_2017-3.pdf

O avtorjih:

Dr. Franc Pozderek, doktor znanosti s področja upravnih znanosti, docent za upravno pravo, predavatelj na Evropski pravni fakulteti, Fakulteti za državne in evropske študije, Višji policijski šoli v Policijski akademiji, v Izobraževalnem centru Aktiva varovanje d. d. ter Čas – Zasebni šoli za varnostno izobraževanje d. o. o. E-pošta: franc.pozderek@gmail.com

Žiga Božjak, magister varstvoslovja, doktorski študent na Evropski pravni Fakulteti Nove Univerze, asistent na področju nacionalnih in mednarodnih varnostnih študij in pomočnik direktorice pri Čas – Zasebni šoli za varnostno izobraževanje d. o. o. E-pošta: ziga.bozjak@gmail.com